

Prie kultūros židinio

Esame veikiami ir priklausomi vieni nuo kitų

Gintarė MACYTĖ

Bendruomeniškumo svarba matoma nuo senų laikų, tik šiuo metu, vyraujant postmodernizmu, į pirmąją vietą vis dažniau iškeliamos individualistinės vertybės, o kolektyvinės - blėsta. Dažnai žmonės pamiršta, kad kur kas lengviau būtų spręsti kasdienes problemas bei tenkinti poreikius veikiant kolektyviai, nes mes, žmonės, tiesioginiai ar netiesioginiais būdais visi esame veikiami ir priklausomi vieni nuo kitų. Visuomenės bendruomeniškumo jausmo turėjimo reikšmė ir galia atsiskleidė ne kartą, ir tai akivaizdu iš tokių svarbių Lietuvos istorijai įvykių, kaip Sąjūdis, Sausio 13-oji... Dėl to ir pasaulyje vykusių neramumų dar stipresnis ir glaudesnis vietos bendruomenių bei visos tautos tarpusavio ryšio, pilietiškumo jausmo palaikymas ir stiprinimas yra aktualus ir svarbus. Todėl, pradėdant nuo vietos bendruomenių, norint lengviau perprasti kaip jose puoselėti bendruomeniškas vertybes, svarbu išsiaiškinti, kokie faktoriai ir jų atliekami veiksmai lemia bendruomeniškumą skirtingu laikotarpiu. Kadangi kiekvienas kraštas gali turėti savo specifines bendruomeniškumo puoselėjimo tradicijas, todėl įdomu atskleisti, kokie gi faktoriai ir kokie veiksmai lemė bendruomeniškumą Joniškio rajone praityje ir tebelemia dabar?

Papročių įtaka

Analizuojant kraštotyrinę medžiagą apie Joniškio kraštą XV a. - XX a. 3-4 dešimtmečiuose, atsiskleidė, kad didžiausią įtaką bendruomeniškumui darė papro-

Apie autorę

Gintarė Macytė kilusi iš Joniškio rajono, Skaistgirio miestelio. Dabar jau ketveri metai, kai gyvena Vilniuje.

„Po mokyklos baigimo Skaistgiryje įstojau būtent ten, kur ir norėjau, į Mykolo Romerio universitetą, Viešojo administravimo studijų programą. Šią studijų programą pasirinkau neatsitiktinai: visada įsivaizdavau save, savo ateitį valstybės tarnyboje, - tikino G. Macytė. - Studijas baigiau šią žiemą. Kadangi mane domina bendruomeniškumo sritis, pasirinkau šia tema rašyti savo bakalaurinį darbą. Kodėl jis apie Joniškį? Tai - mano kraštas, iš kurio esu kilusi, kurį geriausiai pažįstu, todėl buvo labai įdomu patyrinėti tiek praeitį, tiek dabartį Joniškio bendruomeniškumo tema, juolab, kad šia tema Joniškio kraštas dar mažai tyrinėtas.“

Gintarė tęsia studijas, šiuosyk - magistratūroje.

čiai, vietos valdžia, bažnyčia, mokykla, kultūros įstaigos (draugijos) bei bendros šventės.

Anuomet papročiai formavo bendros narių elgesio stereotipus. Joniškio krašte buvo aktyviai kuriami ir puoselėjami gimtųjų ir krikštųjų papročiai, nes tai padėjo išlaikyti pačios bendruomenės stabilumą: kūdikio sveikata rūpėjo ir gimdyvės šeimai bei visai kaimo bendruomenei, todėl nėščiai ir gimdanti moteriai stengdavosi pagelbėti visi bendruomenės nariai. Paprotinės pramogos: rengiami šokių, dainų ir žaidimų vakarėliai, lietuviški vakarai (sambūriai ir vakarėlių su vaidinimais prototipas) klojimuose suburdavo bendruomenės gyventojus drauge.

Vietos

valdžios reikšmė

Vietos valdžios reikšmė pradėjo ryškėti, kuomet Žagarėje (XX a. 2 dešimt. pab.), Naryškino dvaro manieže įvykusiame miesto gyventojų susirinkime, buvo išrinktas miesto komitetas ir taryba. Tuo tarpu Joniškioje vietos valdžios vaidmuo bendruomenėje reikšėsi anksčiau, kuomet miestas, gavęs Magdeburgo teisę, pradėjo steigti savivaldos institucijas, nuo kurių turėjo priklausyti miesto vystymasis: XX a. 4 dešimtmetyje Joniškio miesto ir apylinkės visuomenės susirinkime priėmė rezoliuciją dėl būtinumo steigti Joniškioje aukštesniąją mokyklą.

Liturginiai momentai

Praityje bažnyčia atliko ne tik religinį vaidmenį, bet ir reguliavo bendruomenės socialinio gyvenimo normas. Žagarės vals-

čiuje liturginiai momentai vietos bendruomenėse nebuvo atliekami formaliai, atsiktinai, iškart arba „iš šono“, juos suteikiant, būdavo visapusiškai ir subtiliausiai įvertinami krašto dvasinės tradicijos ypatumai. Pirmosios Komunijos bei Sutvirtinimo sakramento šventės turėjo ne tik religinę reikšmę - jų metu buvo kuriami nauji ir įtvirtinami jau esantys dvasinės giminytės saitai, darę tvirtesnę kaimo ar miestelio bendruomenę.

Rūpinosi

patys gyventojai

Praityje mokyklų steigimo organizavimu rūpinosi ne tik valstybė, bet ir vietos draugijų nariai bei patys bendruomenės gyventojai: XX a. 4 dešimt. pradžioje penktos klasės steigimu rūpinosi Joniškio švietimo draugija; Juodeikiuose mokyklą padėjo statyti ir patys juodeikičiai, nes valsčiuje niekas neskyrė mokyklos statymui lėšų, todėl žmonės, ką tik turėję, davė, arkliais tempė iš Tyrelio rąstus... Mokykloje buvo organizuojami vieši vakarai miesto gyventojams, kurių tikslas - supažindinti gyventojus su mokykla, jos darbais ir problemomis.

Kultūrinių

vertybių sklaida

Praityje, pastebimai buvo aktyvi kultūrinių vertybių sklaida, pasireiškusi per įvairių visuomeninių organizacijų veiklą. Kaip reikšmingą bendruomeniškumui, galima paminėti 1889 m. įkurtą „Atgajos“ draugiją, kuri rūpinosi valstiečių socialine padėtimi, rinko tautosaką. Placią veiklą buvo išvysčiusi dailės, meno ir Malonėkite atsiversti 4 psl.

Esame veikiami ir priklausomi vieni nuo kitų

Atkelta iš 3 psl.
spaudos draugija „Menas“ bei kitos draugijos: Šaulių, Jaunlietuvių, Tautininkų...

Naryškinų dvaras buvęs kaip „sostinė“?

Bendros šventės buvo taip pat reikšmingos, suburian žmones kolektyvinei veiklai. Naryškinų dvaras buvęs kaip „sostinė“, į kurią atvykdavo daug kitų apylinkių svečių, buvo rengiami labdaros vakarai su programa (dainavimu, orkestru), sportinės atrakcijos. Jonišio krašte anuomet populiarus buvo naktigonės, kuomet, pradžiūvus pievoms, vaikinai naktį ganydavo arklus. Ir dabar dar švenčiamos Joninės - jaunimo, kartu ir linksmausia, metų šventė.

Aptarus praeities bendruomeniškumo faktorius, kyla klausimas, ar jie taip pat reikšmingi, skatinant bendruomeniškumą Jonišio rajone XX a. 9 dešimtmečio pabaigoje, dabar?

Papročiai prisimenami tik per renginius

Analizuojant papročių svarbą Jonišio krašte, po Nepriklausomybės atkūrimo, išryškėjo, kad krašto papročiai ir jų vaidmuo prisimenamas tik per tam tikrus renginius: Jonišio krašte, mokyklai įgyvendinus projektą, buvo surengtos XIX a. pab.-XX a. pradž. tradicinės Jonišio krašto vestuvės; Jonišio kultūros centro specialistai kartu su bendraautoriais sukūrė filmą apie Jonišio krašto kalendorinių švenčių papročius. Šiuo metu tik poreikis prisiminti krašto papročius suburia gyventojus kolektyvinei veiklai, o ne pačių senovės papročių propagavimas.

Veikia kur kas aktyviau

Dabar vietos valdžios atstovai veikia kur kas aktyviau nei anksčiau: vietos valdžios atstovai bei vietos bendruomenių pirmininkai dalyvavo Lietuvos kaimo parlamento susirinkime, kuriame buvo aptartos kaimo plėtros problemos ir jų sprendimo būdai, pasikeista patirtimi, idėjomis, praktiškais patarimais. Senūnai taip pat prisideda prie bendruomenės reikalų: Gaizaičių seniūnė Stanislava Andrulaitienė dirba išvien su vietos bendruomenėmis, kitomis nevyriausybinėmis organizacijomis. Senūnija viena iš aktyviausiai ieškančių galimybių gauti lėšų įvairiuose paramos fonduose. Bendruome-

niškumo skatinimas būtų neįmanomas be pačių vietos bendruomenių, kurios bendradarbiauja su visuomeninėmis organizacijomis. Vietos valdžia, įtraukia vietos gyventojus į bendras šventes, talkas, kitus renginius, teikia projektų paraišką gauti finansavimą, kad galėtų įgyvendinti bendrus tikslus vietos bendruomenėje. Todėl visuomeninės organizacijos ir finansavimą galima laikyti vienais iš svarbiausių faktorių, lemiančių bendruomeniškumą šiuo metu.

Po Nepriklausomybės atkūrimo bažnyčios, kaip dvasinių vertybių formuotojos, kaip autoriteto reikšmės vietos bendruomenėje vis blėso, o bažnyčios institutas šiuo metu daugiausia tampa tik kaip formalų religinių apeigų (laidotuves, krikštynos...) atlikimo vieta. Bažnyčios teikia ir projektų paraišką, bendradarbiaujant su bendruomenėmis: Juodeikių Šv. Jono krikštytojo parapijos klebonas igaliojo religinės bendruomenės tarybos pirmininkę teikti paraišką Šv. Jono krikštytojo bažnyčios aplinkai sutvarkyti, taip pat organizuoti projekto įgyvendinimą.

Išliko aktyviai veikiančiomis

Mokyklos išliko aktyviai veikiančiomis vietos bendruomenė-

je iki dabar. Kaip ir praityje, mokyklos prisideda prie labdaros akcijų, pastebima aktyvi mokyklų veikla suburian tiek mokyklos bendruomenes, tiek ir vietos bendruomenės narius kartu dalyvauti įvairiuose renginiuose, projektuose.

Dabar kultūros įstaigos bendruomeniškumo srityje veikia dar aktyviau. Bibliotekos aktyviai bendradarbiauja su bendruomenėmis, vyksta renginiai, skirti vietos bendruomenių žmonėms. J. Apyžiaus viešosios bibliotekos Vaikų literatūros skyriuje ir Maldenių bibliotekoje veikia lėlių teatrai. Spektakliai rodomi ne tik kaimo žmonėms, teatro artistai keliauja po mokyklas, kultūros įstaigas. Iš draugijų, asociacijų kaip aktyviausias galima paminėti Jonišio skyriaus Lietuvos pagyvenusių žmonių asociaciją, kurios pagrindinis veiklos tikslas įvardijamas - bendravimas, Jonišio rajono moterų draugiją bei kt.

Renginių iniciatorės ir organizatorės

Šventės, jų organizavimas ir dalyvavimas jose, kaip ir praityje, išlieka aktyviai veikiančiu faktoriu. Dažnai tiek tradicinių, pvz., Joninių-Rasos, Sekminių, tiek unikalų vietos bendruomenės švenčių, renginių iniciatorėmis ir organizatorėmis

tampa pačios bendruomenės: Juodeikių kaimo bendruomenė organizuoja pirmųjų palydas į mokyklą; Kimaičių bendruomenės pirmininkas organizuoja rajono bendruomenių sąskrydį; Skaistgirio seniūnijoje kasmet vykstantis „Martyno jomarks“ suvienija visas seniūnijos bendruomenes; Maldenių kaimo bendruomenė projekto lėšomis organizavo šeimų šventę.

Vienų veikla stiprėja, kitų silpnėja

Matyti, kad Jonišio krašte, vienų praeities faktorių - vietos valdžios, mokyklos, kultūros įstaigų, bendrų švenčių įtaka bendruomeniškumui, laikui bėgant, vis stiprėja, tačiau atsiskleidė dar dvejų faktorių - finansavimo ir visuomeninės organizacijos - svarba. Kitų faktorių - papročių, bažnyčios reikšmė - vis silpnėja. Taigi, bendromis pastangomis, siekiant, kad bendruomeniškumo jausmas tarp bendruomenių Jonišio krašte būtų kuo aktyviau puoselėjamas, reikia stiprinti atsiskleistų dabarties bendruomeniškumo faktorių funkcionavimą bei stengtis atkurti, galbūt, netgi pasinaudojant praeities patirtimi, bažnyčios ir papročių įtaką bendruomeniškumui.

Projektą remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

